

Učiteljski Tovariš

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Vsi na krov! — † Dr. Francišek Lampè. — Državni zbor razpuščen! — Zmes. — Kritični glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Vsi na krov!

II.

Ako hočeš biti deležen politične moči, moraš biti deležen tudi političnega dela!

„Učit. Tov.“ t. l. št. 1.

Te resnične besede, katere smo pokladali na srce v letošnji novoletni številki cenjenemu učiteljstvu, nam prihajajo nehote na misel pred državnozbornimi volitvami. Kolike važnosti so volitve za vsak — posebno še za tlačeni učiteljski stan — smo poudarjali že čestokrat. Učiteljstvo pa ne bo doseglo prej svojih pravic, dokler ne priborimo v naše zastope zanesljive večine, ki bo novi šoli in naprednemu, svobodomiselnemu učiteljstvu prijazna in naklonjena. Kaj nam pomaga vse naše tarnanje in moledovanje, če pa naši poslanci, ki imajo v rokah našo usodo in naš blagor, nimajo srca za nas in šolo! Kaj nam koristijo vse resolucije in vsi sklepi, katere enoglasno in z največjim navdušenjem sprejmemo pri zborovanjih naših društev, če pa pridejo vse te prošnje v roke možem, kateri delujejo s vsemi mogočimi sredstvi na to, da bi potisnili učiteljstvo zopet v tiste tesne spono nazaj, v katerih je ječalo za časa konkordatske dobe! Zato, le vsi na krov ob letošnjih državnozbornih volitvah ter zastavimo vse svoje sile, da pripomoremo kandidatom narodno-

napredne stranke do zmage, zakaj gorje bi nam bilo, če pridejo na površje klerikalci, ali — kar je eno in isto — krščanski socialisti. Kako delajo klerikalci (krščanski socialisti) z učiteljstvom, se vidi najbolje iz današnjega dopisa z Dunaja.

Ali se pa smemo ljudski učitelji udeleževati volitev in volilnega gibanja? Gotovo da! To smo dokazali že v zadnji številki. Opozarjamo pa zopet vse napredno učiteljstvo, da za časa volilnega gibanja vsakdo najstrožje pazi, da ne podkoplje ugleda našega stanu. Ni naš namen, da bi postal učitelj kak strankarski „Laufbursch“ ter bi agitiral od volilca do volilca za svojo stranko, kakor delajo kaplanje in mlajši župniki. Vsled tega ravno si je pa duhovščina izpodkopala ves ugled in spoštovanje med narodom. Agitacijsko delo prepuščajmo, kolikor mogoče, neodvisnim možem, mi jih le poučujmo, kako naj delujejo v prid naprednih kandidatov in taki naši prijatelji naj gredo vsled našega vpliva v ogenj za nas.

Po občinah je zdaj plakatirana odredba o. kr. deželne vlade, s katero se razpisujejo državnozbornske volitve.

Ker v imenik volilcev pete kurije gotovo ni vpisan vsak, kdor ima volilno pravico, zato naj se vsakdo pri svojem občinskem uradu zglašuje in naj zahteva, da se vpiše v imenik.

† Dr. Francišek Lampè.

Spisal Ivo Trošt.

Tihe solze ve, le rosite, le hladite srčno bôl! Mesta, kjer je delal on, itak ne napolnite; do vekov ostane zevajoča vrzel — brez vztrajnega delavca, ki je čisto molčal v svoji skromnosti, molčal kakor da ga ni, a storil za — tri.

Dne 25. m. m., po završenem pouku popoldne, je solnce sijalo še milo in jasno, jaz pa sem v duhu gledal, kako se vije tam na bregu lene Ljubljanične črna vrsta pogrebcev iz vseh slojev, iz vseh stanov, a največ nedolžne, nadopolne dece z raznih vetrov slovenske zemlje.

Pretesno mi je bilo med štirimi stenami, pretesno na vrtu, na široki cesti, in isti sivi Nanos mi je bil preblizu.

Ven, ven v božjo naravo, pod milo nebo, v daljni, tihi, temni gozd — za pogrebom . . .

V roki grčavko, pred seboj pa dolgo vrsto spominov, misli, dogodkov, naukov, nasvetov, in pred vsemi —

solnčno-čisti prijateljski značaj dr. Franciška Lampèta, kanonika, konzistorijalnega svetnika, doktorja modroslovja in bogoslovja, profesorja bogoslovja, „Matice Slovenske“ I. podpredsednika, pisatelja, urednika „Dom in sveta“, vodje Marijanišča itd. in vse to v skromni, precej visoki, a suhi osebic.

Zares preveč dostojanstev v tako tesnem domovanju!

— Midva bova še dobra prijatelja, je rekel mož smehljaje se in na pol mižé, ko sem ga prvič obiskal pred kakimi enajstimi leti v tesni sobici med knjigami, časniki, slikami, portreti in rokopisi, ko je stoje pisal, popravljal . . . In res sva bila prijatelja — navzlic različnim nazorom — žal le, da za mnogo desetletij premalo.

V svoji mladosti sva stopala po istem gorovju, ki loči vipavsko dolino od idrijske kotline — on na odsojni severni, jaz na solnčni južni strani; jaz po hribih in dolinah, on po šolah in za nauki. Zaradi te ali pa še morda kake druge razlike ni bilo s koncilijskim možem nikdar možno resno navskrižje.

Volilno pravico v splošnem volilnem razredu ima vsak avstrijski državljani, ki je 24 let star in vsaj šest mesecev stalno prebiva v dotični občini, ne glede na to, če plačuje kaj davkov ali ne.

Kdor zglasi svojo volilno pravico, jo mora tudi dokazati, to je, dokazati mora svoje državljanstvo, svojo starost in stalnost prebivanja v dotični občini. Dokazila, ki so kolka prosta, so: domovinski list, delavska ali poselska knjižica, krstni list in zglasilni list.

Volilna pravica za splošni volilni razred, kakor se imenuje peta kurija, se mora zglasiti tekom 8 dni, računši od dneva, ko je bil nabit razpis volitev.

Opozorjamo vse somišljenike, naj ljudstvo pouče, da se ne bo več volilo po volilnih možeh, ampak direktno in tajno, da torej tista duhovniška kontrola, ki je bila časih strah vseh volilcev, ne bo več mogoča, zakaj zdaj bo lahko vsakdo glasoval kakor bo hotel, ne da bi duhovnik vedel, kako je glasoval. To je treba ljudstvu prav posebno raztolmačiti.

Takoj po razpisu volitev imajo vsa županstva dolžnost, sestaviti imenike volilcev.

Kadar so ti imeniki gotovi, mora županstvo javno razglasiti, da so v občinski pisarni razgrnjeni na vpogled. Vsakdo ima pravico imenik pregledati. Reklamacije v zadevah volilnega imenika je podati tekom osmih dni od dneva, ko se je razglasilo, da je imenik razgrnjen na vpogled.

Reklamacijsko postopanje je velikega pomena, zato prosimo vse somišljenike naj skrbne, da se imeniki volilcev natančno pregledajo. Vsak naš somišljenik naj se prepriča, če je vpisan v imenik volilcev, in če ni morda kateri naših volilcev izpuščen. Takisto pa naj tudi pregleda, če ni kateri nam nasprotni volilec neopravičeno vpisan.

Vsaka pomota se pokaže županstvu ali pa se, ako županstvo imenika ne popravi, napiše reklamacija. Županstvo ima dolžnost, da tekom treh dni predloži reklamacije pristojni politični oblasti.

Vse reklamacije so kolka proste. Reklamacije, ki se podajo po preteku osem dnevnega roka, so neveljavne.

Ko sem pozneje, zlasti v političnih nazorih in pa v svojih malenkostnih pojavih na polju naše literature, začel nastopati samostojneje — ne po nazorih njegove estetike, marveč izven stare šablone, in sem o priložnosti to opravičeval ustmeno, je rekel zopet smehljaje se in mižé: No, no, ne mislite, da zahtevam od svojih sotrudnikov, da bi pred menoj molili politični ali umetnostni konfiteor!

Ne morem trditi, da se je tudi drugim godilo tako; vem pa, da bi bil blagi pokojnik sam rad imel v umetnosti večjo svobodo in pa, da je marsikdo prve sadove svoje Muze ponujal slovenski javnosti — če ne drugače — na platnicah „Dom in sveta“, pozneje pa obrnil hrbet listu in njega prijaznemu uredniku ter začel svoje — drugačne — proizvode ponujati drugod.

Kako se je dr. Lampè veselil — kakor oče vrlega sina — ko si je list začel pridobivati tal in priznanje, zlasti v bratih Slovanih!

— Rad ga pa imam, ta list, veste!

Državni zbor razpuščen!

VI.

Predno prestopimo v podrobnosti posameznih kronovin glede volitev v državni zbor, naj se nam oprostijo da precizujemo najprej občno svoje stališče do posameznih strank.

V novoletnej številki smo jasno izrekli, da ostanemo odločno na onem stališču svojega prihodnjega delovanja, na katerem smo bili do sedaj. Vse naše razprave bo prešinjal oni duh, ki nam je ustvaril naše zakone — na katere smo prisegli — in ki nas je dovedel do svobodnih množ ter strl tiste suženjske okove, v katerih je učiteljstvo toliko let zdihovalo. S tem, mislimo, smo povedali dovolj. Naša pot se torej križa z vsako stranko, ki si je zapisala na svoj prapor devizo: „Ljudstvo ostani v temi; šola in učiteljstvo bodi v to svrhu le slepo orodje, brez lastne volje!“

V prvi vrsti mora naše postopanje biti obrnjeno proti mednarodnemu klerikalizmu, zakaj njega parola je pač po vseh kronovinah ista: Zapoveduj in uživaj!

Ugovarjali nam bodo naši klerikalci, ali kakor so si sami naredi, popolnoma krivično, izraz katoličani, da so oni edini pravi prijatelji šole, ljudstva in učiteljstva.

Verjemi, kdor hočeš! Evo protidokazov:

Bili smo v časih konkordata. Zakaj niso ondaj skrbeli naši prijatelji klerikalci, da bi bil učitelj istopraven z njimi? Zakaj mu niso dovolili sesti k isti mizi in jesti iz iste sklede?

Zakaj niso takrat ustanavljali „Slomšekovih zvez“ in budili učiteljstvo k zavesti, da je tudi on človek, vstvarjen po isti podobi in milosti, kakor njegov mučitelj; zakaj niso takrat oživotvorili učit. lista, kjer bi se pisale razne razprave v povzdigo šol in ljudske kakor tudi učiteljske izobrazbe? Kaj so mislili, da bode slovensko ljudstvo, slovensko učiteljstvo, stalo tako nepremično v svoji izobrazbi, kakor stoji božje solnce. Ako ste imeli srce, kakor ga sedaj hočete imeti za ljudstvo, za učiteljstvo, tudi v onih časih, pokazali in odkrili bi ga. Toda vaše srce je bilo ledeno mrzlo, ki ni drugega oznanjevalo kakor smrt in pogin. V najnovejšem času hočete res popraviti to, kar ste zamudili, toda vse vaše naprave so le nekaka coklja, ki hoče zavirati drdrajoči voz napredka.

In če se spodobi že zaradi njega požrtvovalnega ustanovnika, da ohrani „Dom in svet“ dosedanjo smer, vendar bi ne bilo proti njegovim nazorom, ko bi mu v nekkih ozirih razširili meje — ozkosrčnosti.

Kakor otrok se je radoval svojega vspeha, ako sem došel k njemu potr, obupan vsled stanovskih britkosti in premnogih očitnih krivic — učitelji imamo povsodi s trnjem postlano — pa me je potolažil s prijateljskim srcem, z dokazi, z lastno izkušnjo.

Ost zaslužnih in nezaslužnih kritik, naj je bila naperjena proti njemu ali njegovim sotrudnikm, je lojalno nastavil na svoja prsa in poleg tega še sam bodril omagujoče, katerih Pegaz je povešal peroti . . .

Dveh stvari je pa bilo učenemu možu vedno premalo: časa in denarja.

Pozno v noč, zarana zjutraj je gorela luč za zastorom njegove spalnice, kjer je tudi našel prvo kal prezdognje smrti — nervoznost vsled napora.